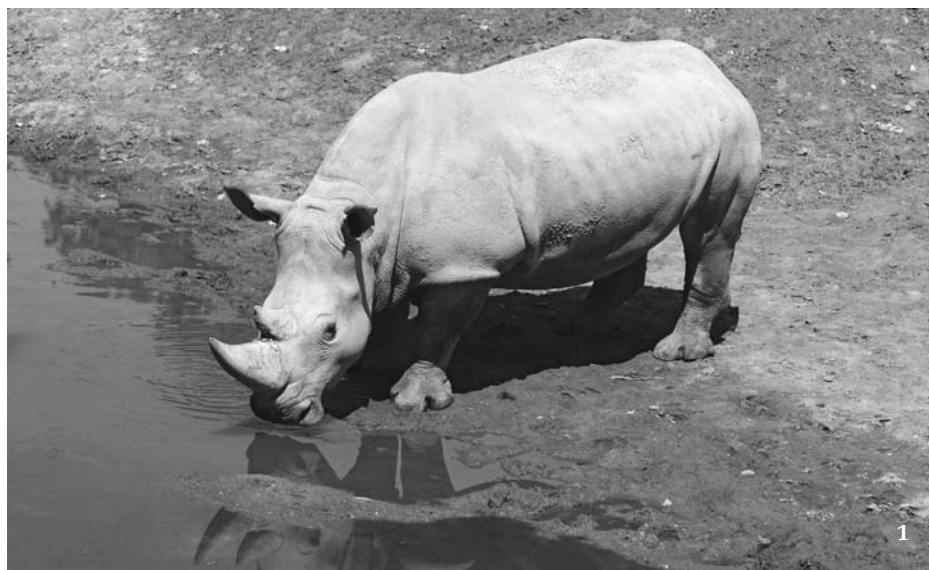

Pytláctví vytváří ekologické pasti i v proslulém jihoafrickém chráněném území

Výběr vhodného prostředí živočichy se v chráněných územích řídí spíše množstvím a dostupností zdrojů než snahou vyhnout se vnějším zásahům vyvolaným lidmi, jako je ničení biotopů nebo výstavba sídelní a dopravní infrastruktury. Situaci ale může razantně změnit pytláctví, zvyšující mortalitu cílových druhů. Jestliže je ilegální lov trvalý a živočichové nedokážou zvýšené nebezpečí včas odhalit, vznikají biotopy fungující pro populace pytláčených druhů jako ekologické pasti. Jde o plochy, jež bývají pro zvířata stejně přitažlivé nebo přitažlivější než ostatní, ale jedinci, kteří je využívají, vykazují zvýšenou úmrtnost nebo nižší zdatnost. Uvedená skutečnost může vést k poklesu početnosti populací a v některých případech celých pronásledovaných druhů.

V Jihoafrické republice (JAR) v současnosti žije zejména v chráněných územích a na soukromých farmách téměř 65 % všech nosorožců na Zemi. Podle aktuálních údajů čítá tamější populace kriticky ohroženého nosorožce dvouhého (*Diceros bicornis*) na 2 000 jedinců, zatímco početní stav jižního poddruhu nosorožce tuponosého (*Ceratotherium simum simum*), někdy považovaného za samostatný druh, dosahuje 13 500 kusů. V r. 2008 vypukla v JAR nová vlna pytláctví vyvolaná zvýšenou poptávkou po nosorožčích rozcích v Číně a zejména ve Vietnamu – v období 2008–19 jí padlo za obětí 9 001 zmiňovaných lichokopytníků. Ilegální zabíjení nosorožců v JAR vrcholilo r. 2014, kdy pytláci usmrtili 1 215 zvířat, od té doby počet těchto velkých savců zastřelených v rozporu se zákonem klesá.

Otázkou zůstává, nakolik ovlivní situaci pandemie onemocnění covid-19, která snížila návštěvnost chráněných území zahraničními turisty na minimum, takže příjmy jejich správ z tohoto zdroje téměř vyschly. Došlo proto k propouštění strážců včetně příslušníků vojensky organizovaných proti-

1 V Jihoafrické republice se vyskytuje většina nosorožců nyní žijících na naší planetě. Na snímku nosorožec tuponosý jižní (*Ceratotherium simum simum*) v rezervaci Pilanesberg. Foto J. Plesník

pytláckých jednotek a část zbylých musela zůstat určitou dobu doma. Nepřítomnost návštěvníků a fakt, že se z některých bývalých strážců stávají pytláci s dokonalou znalostí místních podmínek i opatření zaváděných proti ilegálnímu lovu, pytláctví bezpochyby nahrává.

Nejdůležitějším chráněným územím pro další přežití nosorožců nejen z celoafrického pohledu, ale i v globálním měřítku zůstává Krugerův národní park. Vždyť území velké jako Wales nebo Izrael ještě v r. 2010 hostilo 590–660 nosorožců dvouhých a 10 500 nosorožců tuponosých. V druhém případě jde o vůbec nejméně početnější populaci na světě. Právě pytláctví se spolu s mimořádným suchem, jež park zasáhlo v letech 2015–16, podepsalo na skutečnosti, že v Krugerově NP zůstalo z původního počtu jen 3 529 nosorožců tuponosých. Další 450 jedinců bylo přemístěno do jiných chráněných ploch v JAR. Zdá se, že mnohem méně početnou populaci nosorožce dvouhého pytláctví tak výrazně nezasáhlo, v parku zůstává stále 268 kusů.

Nikki le Roexová, která působí na Univerzitě Kapského Města a současně v oddělení pro vědu Správy jihoafrických národních parků, analyzovala se svými kolegy výskyt obou taxonů v Krugerově NP. Šlo o 723 pozorování nosorožců dvouhých a 12 921 záznamů přítomnosti n. tuponosých v jižní části parku o rozloze 4 000 km², a to v období 2013–17. Pro rozbor badatelům posloužily také prostorové údaje o 81 kadáverech n. dvouhých a 1 366 tělech n. tuponosých s uřezanými rohy. Mohli tak určit typ krajiny upřednostňovaný nosorožci a území se zvýšenou intenzitou pytláčení.

Potvrdilo se, že 37,8 % sledovaného území fungovalo pro nosorožce dvouhého jako ekologická past, zatímco v případě n. tuponosého šlo o 35,6 %. Naopak 32 % plochy bylo pro nosorožce dvouhého bezpečných a pro n. tuponosé sloužilo jako útočiště 44,7 % zkoumané oblasti. Biotopy tvořící ekologickou past pro oba taxony současně zabírají 32,5 % jižní části NP a představují tak území, kam by protipytlácká opatření měla směřovat přednostně. Naproti tomu 31 % studované plochy skýtá, alespoň prozatím, těmto druhům nezbytné podmínky pro další existenci.

Oficiální údaje uveřejněné začátkem února 2021 tvrdí, že v r. 2020 zabili pytláci v JAR ve srovnání s r. 2019 o třetinu méně nosorožců: konkrétně šlo o 394 zvířat. V dubnu 2020, kdy v JAR platila nejprísnejší karanténní opatření, nebyl v zóně intenzivní ochrany Krugerova národního parku poprvé po téměř 10 letech za měsíc upytláčen žádný nosorožec. V důsledku restriktivních opatření totiž došlo celosvětově k výraznému omezení legálního i ilegálního obchodu s faunou a flórou a výrobky z nich, a důsledně uzavření hranic mezi provinciemi i se sousedními státy v JAR a zejména omezení letecké dopravy přerušilo trasy pašování těchto komodit do Číny a Vietnamu. K tomu připočteme, že některé státy v jihovýchodní Asii pod tlakem části světové veřejnosti zpřísnily alespoň na určitou dobu dohled na trzích nabízejících volně žijící živočichy a výrobky z nich a podnikly demonstrativní zátahy na černé trhy. Navíc v r. 2020 se výrazně zlepšila ostraha nosorožců na jihoafrických soukromých farmách a v rezervacích, které se díky obvykle menší rozloze stráží snadněji než velkoplošná chráněná území. Na rozdíl od všeobecně vžitě představy se většina pytláků do chráněných území v JAR dostává po silnicích a i do Krugerova národního parku vstupují stejnými branami jako běžní turisté. V době přísných opatření proti covidu-19 ale vojáci a policisté důsledně prověřovali všechny cestující na četných kontrolních stanovištích.

Bohužel podle zmiňovaných posledních informací Ministerstva životního prostředí, lesního hospodářství a rybolovu JAR po zpřístupnění Krugerova NP pro veřejnost v druhé polovině r. 2020 se počet ilegálně zabitých nosorožců v tomto ikonickém chráněném území opět zvýšil. Jak státní ochrana přírody, tak mezinárodní organizace a vědci hlásili po celý rok z řady míst v JAR i v dalších zemích vzrůst počtu pytláky usmrcených nosorožců. V Botswaně musela vláda do boje s pytláky nosorožců v srpnu 2020 dokonce kromě vojáků zapojit také ozbrojené strážce, jejichž jednotky v r. 2018 odzbrojila, protože podle tehdy převládajícího názoru tamějších právníků může proti pytlákům používat zbraně pouze armáda.

Tradiční lék angong niuhuang wan používaný proti horečnatým onemocněním doporučila Národní zdravotnická komise Číny kromě medvědí žluče k léčbě covidu-19. Není ale tajemstvím, že se do něj přidává vedle buvolí rohoviny i rozemletý nosorožčí roh a že poptávka po něm v době pandemie v nejlidnatější zemi světa vzrostla.

[Animal Conservation 2020, 23.3: 250–259]